ئینقلابی سەربازی وەک شۆڕشێک.

ئیدریس مستەفا ساڵح

دیدێکی سیاسی فکریە بۆ ئینقلاب و شۆڕش لە پەراوێزی کودەتا سەربازییەکانی کیشوەری ئەفریقیادا لەوانە گابۆنی ئەمڕۆکە.

یەکەم: هیچ وڵاتێک نیە لەم دنیایەدا هێزی سەربازی قسەی یەکەمی نەبێ تێیدا. لە وڵاتانی ڕۆژهەڵات و ئەفریقیا و ئەمریکای باشوور ئەو هێزە سەربازیە زۆر دیارە لە کاروبارەکانی وڵاتدا بەڵام لە وڵاتانی ڕۆژئاوا (ئەوروپا و ئەمریکای باکور) ئەو هێزە سەربازیە شاردراوەتەوە و زیرەکی غەربیش لەمەدایە. ئەگەرنا، لە غەرب سەرباز هێزی ئەوەڵ و ئاخیری وڵاتەکانیانە. توانای سەربازی هەر لە گەورترین کارگەکانی چەک و تەقەمەنیەوە تا دەگات بە هێزی چەکی ناوەکی و دەستەوەردانی سەربازی و هەڕەشەی سەربازی بە هەموو ولاتانی جیهان یەکێکە لە نیشانە هەرە دیارەکانی سیاسەتی وڵاتانی ئەوروپی و ئەمریکیە. ئەمریکا لە ئاسیای دوور و ناوەارست و ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست یاخود فەرەنسا لە ئەفریقیا جگە لە هیزە سەربازیەکانیان کە بەرژەوەندیە ئابوریەکانیان دەپارێزێ هیچ شتێکی تریان نیە.

دووەم: هەر ئەم هێزەیە وا لە ولاتێکی وەک فەرەنسا دەکات کە زاڵ بێت بەسەر زۆرێک لە وڵاتانی کیشوەری ئەفریقیادا. کاتێک وەک کۆڵۆنیالیستێک ئەو کیشوەرەی بەجێهێشت هێزی سەربازی لە هەر یەکێکیان دروست کرد و بەر بەو هیزەش دەسەڵاتی وابەستە بەخۆی دادەنێ هەر لە سەرەک و سەرکردەوە تاکو ئیدارەی حکومی. لەو نێوەدا سیستەمی دیموکراتی هەڵبژاردنەکیان داناوە و ناویان لێناوە (لیجیتمەت پاوەر) دەسەڵاتی شەرعی. خەڵکی ئەو وڵاتانەش دەبینین ولاتەکانیان لە پێشی پێشەوەی ریزبەندی هەژارانی دنیادایە و ڕۆژ بە ڕۆژ ژیان و گوزەرانیان خۆشیان بەرەو خراپتر بوون دەچێ ئەوا بەگومان نارازی دەبن بەو بارودۆخە کە دەسەڵاتی کۆڵۆنیالیستی و ناوخۆ.

سێهەم: بە درێژایی چەندان دەیە، لە دوای جەنگی جیهانی دووهەمەوە بە گشتی، سیاسەتی کۆڵۆنیالیستی کە قۆرخی سیاسی و ماڵی و کۆمەڵایەتی و فەرهەنگی کردووە هەرچی هێزی جەماوەری هەیە بە فکری سیاسی کە بتوانێ ڕێکخستن و حزبی سیاسی بەخۆی هەبێ مراندووە. لەگەڵ ئەوەی شەپۆلی نارەزایەتی لە رادەبەدەری خەڵک هەیە دژ بە هێزی کۆڵۆنیالیستی و دژ بە گەندەڵیە سیاسی و ئیداری و ماڵیەکانی

دەسەڵاتی ناوخۆ هێزێکی جەماوەری ناتوانێ بێتە دەر و ئەو شۆڕشە بکات کە ڕێوشی سیاسی وڵات بگۆڕێت بەڵێ هیزی عەسکەر ئەمە دەکات و ئەوەی ئیستا لە چەند وڵاتێکی ئەفریقی وەک نەیجەر و مالی و بورکینا فاسۆ و چاد و گابۆن دەچێتە پێشەوە جگە لە شۆڕشێک دژ بە هێزی قۆرخکاری غەربی شتێکی تر نیە بەڵام سەرباز بەم ئەرکە هەڵدەستن. لە رووی سیاسیەوە غەرب دەیانەوێ ئەم راسانە تۆمەتبار بکەن بەوەی روسیای لە پشتەوەیە یاخود لە ماهیەتە سیاسی و مێژوویەکەی کەم بکەنەوە گەر بە هەمان بەوبیانوو بەڵام راستیەکەی نارەزایی سەراسەری کیشوەری ئەفریقیایە لە فەرەنسا و هەموو رۆژئاوا. پاشان لەوە ئاسایی تر نیە گەر جەمسەرێک پشتیوانی و هاوکاری خۆی دەربخات بۆ هێزێک لە ولاتێکی تر وەی ئەوەی روسیا و چین دەیکەن لە ئەفریقیا یاخود فەرەنسا و ئەمریکا دەیکەن لە شوێنانی تری جیهان.

چوارەم: ئەمە هەردەم وا تێگەیشتووین کە شۆڕش واتە راسانی جەماوەری خەڵک. ئەمە دروستە بەڵام بە دەورەیەک لە ژیانی ولاتانی ئەفریقیا بەو بارودۆخانەی باسمان کردن جگە لە ئینقلابی سەربازی شتێکی تر لەو نێوەدا ئەو هێزەی نیە بەو ئەرکانە هەڵبسێت. پاشان ئینقلاب وەک چەمک گەر گرفتێکی هەبێ لە بارەیەوە ئەوا وەک تەرحێکی بەردەست بۆ رۆژگارێکی ئاوها کە وەڵام بە داواکاریە سەرەکیە جەماوەریەکان بداتەوە لە ئامانج و ئەرکدا کە سەربەخۆیی ولاتەکانیانە لە داگیرکاری و قۆرخکاری ئەوا کودەتای سەربازی شۆڕشێکە بەخۆی بەتایبەت دوای هەر کودەتایەک جەماوەر بە شەپۆل دێنە سەر شەقامەکان بۆ پشتیوانی کردنیان. ئەوەی دەیەوێ کودەتای سەربازی هەمیشە بە نابودی و خراپ پیشان بدات ئەو هێزە غەربیانەن کە بە درێژایی سەد ساڵی رابردوو قوتابخانەیەکی سیاسی فکریان داناوە و لە هەر جێیەک بەرژەوەندی خۆیانی تێدا بوو ئەوا شۆڕشە یاخود بەهاری عەرەبیە یان ئینقلابە. فکری سیاسی رەسمی غەربی ئاماژە بە هیزی سەربازی خۆیان نادەن کە بەهۆیەوە جیهانیان تەوق کردووە بەڵام کاتێک وڵاتێک بیەوێ ئەم هیزە سەربازیە بە سەربەخۆیی یاخود بۆ بەرژەوەندیەکانی وڵاتەکەی خۆی بەکاربهێنێ ئەوا بە “ئینقلابچی” ناودەبرێن. مێژووی وڵاتانی غەربی پڕە لە مێژووی کودەتا سەربازیەکانیانە بەسەر دەسەڵات و فەرمانڕەوا نیشتمانیەکانی وڵاتانی تر هەر لە کیشوەری ئەمریکای لاتینەوە تادەگات بە رۆژهەڵاتی ناوەراست و ئەفریقیا.

پێنجەم: ئەوەی ماکرۆن دەپاریزی لە ناو کۆشکی شانزێلیزی ئەوا هیزی سەربازیە و ئەوەی فەرەنسا وەک ولاتێکی گەورە دەردەخات لە جیهاندا هێزی سەربازیە، ئەوەی زمانی فەرەنسی لە کیشوەری ئەفریقیادا

کردووە بە یەکەم زمانی ولاتەکانیان ئەوە زەبری هێزە سەربازییە ئیستعمارییەکەیەتی. ئەوەی لە دنیای غەربی هەیە لە سیستەم و ئیداراتی حکومی و وڵاتدا هەمووی بە هیزی سەربازی راگیراوە و هەر هەڵایسانێکی جەماوەری رووبدات ئەوا یەکسەرە هیزی چەکداری بە پۆلیس و سەربازەوە دەهێننە ناوەڕاستی شەقام و ئەوەی بیانەوێ دەیکەن. خەڵکی نارازی بە تێکدەر و گێرەشێوێن ناوزەد دەکەن و هیزی خۆشیان بە هێورکەرەوە و زەبت و رەبتی وڵات لە قەڵەم دەدەن. بەپێ لەهەر وڵاتێکی ئەم دنیایە ولاتانی غەربی لە پێش هەموویانەوە هیزی سەربازی دەبی دەوڵەت و حکومەتەکانیانە بە مانەوەی خۆیان و بەرژەوەندییەکانیان چ لە ناوەوە و دەرەوەی سنوورەکانی خۆیان. حکومەتی مەدەنی تەنها شکڵی دەرەوەی حکومەتەکانیانە و هەموو ئینقلابە سەربازییەکانیش دواتر دەبن بەو حکومەتە مەدەنییە و ئیدارەی مەدەنی حوکمی وڵات دەکات بە جلوبەرگی مەدەنییەوە.

۳۰ی ۸ی ۲۰۲۳